

Petition sekä vuoden 1891 Blackstone Memorial, joissa molemmissa anottiin vallanpitäjiä auttamaan juutalaisia ottamaan haltuunsa Palestiina. Imperialismi onkin merkittävässä roolissa. Smithin määritelmän ongelmana on, että kapean poliittinen Israel-lobbaus oli harvinaista ennen 1900-lukua. Laajemmasta mielessä poliittisena toimintana voisi vetoomusten lisäksi pitää muitakin aiheita koskevia kirjoituksia. Tälle poliittiselle teologialle Smith kuitenkin lanseeraa aivan uuden kategorian. Hän kutsuu sitä juutalaiskeskeiseksi profetiatalukinnan perinteeksi (English Protestant tradition of Judeo-centric prophecy interpretation). Etenkin brittiläiset historioitsijat ovat aiemmin käyttäneet tässä yhteydessä termiä *restorationism*. Vaikka Smithin neologismi herättää muutamia kysymyksiä – onko kyseessä todella juutalaiskeskeinen tulkinta? – se on mahdollisesti *restorationismia* kuvaavampi ja käyttökelpoisempi käsite.

Ammentamalla etenkin 1600-luvulla muotoutuneista ja Amerikassa edelleen kehitellyistä juutalaiskeskeisen profetiatalukinnan teoksista Smith pystyy alleviivaamaan 2000-luvun kristillisen sionismin suurta jatkuvuutta. Sen sijaan J. N. Darbyn dispensationalismin aiemmin oletettu erityisasema joutuu asettumaan muiden vaikutteiden rinnalle. Vaikka esimerkiksi William E. Blackstone (1841–1935) oli dispensationalisti, Smith osoittaa hänen kristillisen sionisminsa olleen suoraan suhteessa siihen, miten hän kykeni yhdistämään pohjimmitaan futuristista dispensationalismia vanhemman historiallisen premillennialistisen tulkintaperinteen kanssa. Blackstonen keskeinen merkitys nousee nimenomaan eri käsitysten yhdistämisestä, ei darbylaisen teologian noudattamisesta.

Smithin teoksen varsinainen argumentti on, että juutalaiskeskeisen profetiatalukinnan perinteet ovat Yhdysvalloissa niin vahvoja, että kristillisten ja etenkin evankelikaalisten

piirien laaja tuki Israelin valtion politiikalle ovat selitettävissä tämän valossa. Kristillinen sionismi ei ole vieras kasvannainen eikä Yhdysvaltain Israel-politiikka ulkopuolisten eturyhmien työn tulosta. Usko siihen, että sionismi ja Israelin valtio pohjimmitaan täyttävät Raamatun profetioita ja ovat osa Jumalan suunnitelmaa nousee syvältä monien amerikkalaisten maailmankatsomuksesta. Niillä on satojen vuosien perinteet, jotka kytkeytyvät puritaanien arvomaailmaan.

Smithin väitöskirjaan pohjautuva teos on jouhevasti kirjoitettu ja avautuu helposti, joskaan hän ei ole malttanut riittävästi karsia mausteenä käyttämiään lainauksia 1600-luvun vanhasta englannista. Tehokeino kärsii inflaatiosta etenkin luvuissa 3–5, joissa lainaukset tarjoamastaan ajankuvasta huolimatta pikemminkin etäännyttävät lukijan kuvaamaan kontekstista. Smithin pahimmat maneerit ilmenevät niissä tekstinkohdissa, joissa suhde yleistyksiin ja kausaliiteettiin vaikuttavat jossain määrin ratkaisemattomilta. Liian lukuisat ”informed by” ja ”commitments”-tyyliset epätäsmälliset ilmaukset kielivät tästä laajemmasta ongelmasta. Miten yleisiä Smithin kuvaamat ajatukset olivat? Mikä oli niiden painoarvo? Millä perusteilla niitä vastustettiin? Mikä johtui mistäkin?

Tätä etenkin aiempien vuosisatojen osalta tavallista perinpohjaisempaa aatehistoriallista katsantoa rasittavat juuri nämä ratkaisemattomat kysymykset ja tutkimuksen metodologinen hiljaisuus. Lukija ei juuri saa tietää, millä perusteella lähteet on valittu ja miten niitä on käytetty. Lopussa jää askarruttamaan se, että yhteys nykypäivän kristillisen sionismin ja sille löydettyjen juurien välillä jää hataraksi ja kysymys muista mahdollisista juurista jää kokonaan kysymättä. Samaten käsittelemättä jää profetiakirjallisuuden kirjoittajien ja sen lukijoiden välinen suhde. Ovatko radikaaleimmat profetiakirjailijat henkilökohtaisesta suosiossaan huolimatta välttämättä edus-

tavia? Monillekin aatteille on kaivettavissa esiin kunnianarvoisa esihistoria, mutta riittääkö se selittämään niiden menestyksen tai kertomaan mitä ne nykyään merkitsevät?

Voi olla, että Smith on amerikkalaisen kristillisen sionismin juuria kartoittaessaan haukannut liian ison palan, mutta puutteistaan huolimatta kirja on tähän saakka parhaita näkökulmia aiheeseen. Se välttää monet ensimmäisen tutkimuksen aallon asenteellisista sudenkuopista ja onnistuu tarkastelemaan profetioista ammentavien protestanttien juutalaisille tarjoamaa roolia ja esimerkiksi muslimeista ja katolilaisista maalattuja synkkiä viholliskuvia varsin viileästi. Näin Smith kykenee tarjoamaan huomattavasti syvemmän ja värikkäämmän näkökulman siihen rikkaaseen mutta monella tavalla ongelmalliseen profetiatalukinnan perintöön, joka kristillisen Israel-ystävyyden taustalta löytyy. Jos se ei teekään kristillisyyden nimissä harjoitetusta politiikasta hyväksyttävämpää, se auttaa ymmärtämään kritiikin kohdetta.

TIMO R. STEWART
VALTIOT. MAIST., HELSINKI

CHRISTIAN FELDMANN
**Benedikt XVI: Bilanz
des deutschen Papstes.
Freiburg im Breisgau:
Herder 2013. 221 s.**

Christian Feldmann opiskeli teologiaa Ratzingerin johdolla Regensburgissa, mutta hän on tullut tunnetuksi ennen kaikkea journalistina ja kirjailijana. Feldmann on kirjoittanut muun muassa Johannes XXIII:n ja Johannes Paavali II:n elämäkerrat sekä Benedictus XVI:stakin jo aiemmin kaksi teosta, *Benedikt XVI. Der bayerische Papst* (2005) ja *Papst Benedikt XVI. Eine kritische Biographie* (2006). Uusimmassa teoksessaan

Feldmann pyrkii taustoittamaan Benedictus XVI:n ympärillä syntyneitä kohua ja luonnehtimaan tämän persoonaa ja teologiaa.

Jo Ratzingerin paaviksi valinta herätti kohua. Miksi Ratzinger valittiin paaviksi huhtikuussa 2005, vaikka vielä muutamaa viikkoa ennen konklaavin kokoontumista kukaan ei pitänyt pian 78-vuotiasta kardiinaalia mahdollisena uutena paavina? Erään arvion mukaan Ratzinger tuli valituksi, koska hän edusti jatkuvuutta ja ennustettavuutta. Feldmannin arvelee, että juuri kokemus painoi Ratzingerin valinnassa. Hän ei ollut suosiossa, mutta nautti arvonantoa ja oli kirkkopoliittisten ryhmien yläpuolella. Vaikka Ratzingerin pelättiin paavina jatkavan uskonopin kongregaation prefektin tiukkaa linjaa, näin ei Feldmannin mukaan kuitenkaan käynyt. Benedictus XVI ymmärsi alusta lähtien, että hänen tehtävänsä oli toisenlainen. Hän ei ollut valvoja vaan paimen, joka pyrki kokoamaan ihmisiä ja viitoittamaan tietä.

Feldmann kutsuu Benedictus XVI:tta filosofipaaviksi. Filosofipaavin kannanotoissa kuuluu laaja oppineisuus, hän hahmottaa laajasti historiallisia yhteyksiä ja suuria kokonaisuuksia. Filosofipaavin keskeinen vihollinen on relativismi, joka suhteellistaa totuuden ja arvot; Benedictus XVI kamppailee teologiassaan totuuden puolesta ”nykyajan relativismin diktatuuria vastaan”. Oleminen kantaa moraalista viestiä, ajatteli jo kardiinaali Ratzinger. Oleminen ei itsessään ole vain neutraalia, vaan se on suuntautunut totuuteen ja rakkauteen, vihaa ja valhetta vastaan.

Filosofipaavin oppineisuus teki Benedictus XVI:sta Feldmannin mukaan myös etäisen. Hänellä ei ollut samanlaista kohtaajan karismaa kuin edeltäjällään, vaan ujona ja sisäänpäin kääntyneenä hän lähestyi ihmisiä asiakeskeisesti. Benedictus XVI oli Feldmannin mielestä enemmän ajattelija kuin tekijä.

Feldmann väittää, ettei paavi kaikessa hyväntahtoisuudessaankaan

pystynyt ymmärtämään, miltä ihmisistä tuntui, kun heidän arkeensa ja olemassaoloonsa liittyviä kysymyksiä sivuutetaan tai käsitellään kirkon piirissä ylimielisesti. Vaikka rakkaus liittyi keskeisesti paavin teologiaan ja teologiseen käsitteistöön, puhe jäi helposti ulkokohtaiseksi, sillä niin monet ihmiset kokevat tullessa kohdelluksi rakkaudettomasti. Koska ihmisten arkikokemus rakkaudesta tai armahtavaisuudesta ei vastaa paavin esittämiä ajatuksia, paavi-instituutio on myös monenlaisten projektoiden kohde.

Sekä uskonopin kongregaation prefektinä että paavina Ratzinger/Benedictus XVI kompuroi median kanssa. Benedictus XVI ei Feldmannin mielestä ymmärtänyt, että media pitää paavia ennen kaikkea poliitikkona. Vatikaanin kannanottoja ei lue ta akateemisina pohdintoina vaan poliittisina viesteinä. Nykymedia ei ole kiinnostunut historiallisista yhteyksistä vaan pelkistetyistä viestinnästä ja vastakkainasettelusta. Tästä eräänlaisesta medialukutaidottomuudesta Feldmann nostaa esiin useita esimerkkejä.

Kun uskonopin kongregatio kritisoi vuonna 1984 vapautuksen teologiaa uskonlauseiden politisoimisesta ja Jeesus-kuvasta, jossa Jeesus nähdään poliittisena kapinallisena, kannanoton pyrkimyksenä oli kritisoida vapautuksen teologian päämääriä ja käsitteellistä epäselvyyttä. Toisin kuin Ratzinger oli ajatellut, uskonopin kongregaation kannanotto tarjosi sotilasjuntille ensiluokaisen poliittisen aseensa, jolla hyökättiin köyhien tukena olevia pappeja ja perusyhteisöjä vastaan.

Syksyllä 2006 paavi Benedictus XVI piti vanhassa yliopistossaan Regensburgissa esitelmän, josta nousi suuri kohu. Kahden keskiajan oppineen väliseen kiperään keskusteluun liittynyt sitaatti tulkittiin Benedictus XVI:n omaksi ajatukseksi ehkä osin myös siksi, ettei hän puhunut sanaakaan ristiretkistä. Osa muslimimaailmaa reagoi paavin puheeseen raivokkaasti, kirkkoja poltettiin

ja Somaliassa murhattiin katoliseen sääntökuntaan kuuluva sisar.

Samantyyppisiä ristiriitoja Benedictus XVI:n uralla liittyi myös Lefebvre-ryhmään kuuluneen Richard Williamsonin tapaukseen. Kanonisen oikeuden mukaan paavin oli pakko hyväksyä katuviiden Lefebvre-ryhmään kuuluvien piispojen paluu. Benedictus XVI ei ollut tietoinen, että juuri ennen ekskommunikaation päättymistä Williamson oli kiistänyt natsien hirmuteot. ”Saksalainen paavi rehabilitoi holokaustin kieltäneen” kirjoittivat lehdet ja tekivät Benedictus XVI:sta antisemiitin.

Suuri osa yhteentörmäyksistä Benedictus XVI:n ja median välillä johtui Feldmannin mukaan paavin omasta tiedotusorganisaatiosta. Tiedotus oli vanhanaikaista, reaktiivista ja usein myöhässä. Paavi itse ei saanut ajantasaista tilannekuvaa. Benedictus XVI ei myöskään voinut luottaa omiensa varauksettomaan tukeen, vaan jäi usein yksin.

Benedictus XVI jää historiaan jo pelkästään eläkkeelle vetäytymisensä vuoksi. Miksi Benedictus XVI vetäytyi? Feldmann kehottaa ajattelemaan ketä tahansa 85-vuotiasta, jolla on jo terveydellisiä ongelmia ja jonka pitäisi työskennellä täysipäiväisesti. Eikö tunnu vähintään kohtuulliselta, että tuon ikäinen ihminen saa vapaasti päättää tekemisistään ilman ulkopuolista painetta? Vetäytymällä eläkkeelle Benedictus XVI teki paavi-instituutiosta jollakin tapaa ihmiskasvoisen, sillä hän myönsi, että ihmisyden rajat koskettavat häntä samalla tavalla kuin ketä tahansa ikätoveria. Feldmann arvelee myös, että paavi Johannes Paavali II:n virkauran viimeiset vuodet vaikuttivat osaltaan Benedictus XVI:n päätökseen, sillä hän näki läheltä, miten vaikeaa tai lähes mahdotonta paavin virkaa on hoitaa, kun terveys pettää. Kun Benedictus XVI joutui vielä taistelemaan omaa virkakuntaansa vastaan, hänen vetäytymisensä tuntuu entistä ymmärrettävämmältä.

Feldmannin kirja on kaikessa suppeudessaan kiinnostava näkö-

kulma Vatikaanin rakenteisiin sekä Benedictus XVI:n ajatuksiin ja persoonaan. Paavi puhui usein omilleen ja puolusti yksinkertaista uskoa. Hänen avauksensa kirkon ulkopuolella olevien tai kirkkoon kriittisesti suhtautuvien suuntaan jäivät sittenkin aika ohuiksi: hän oli enemmän reaktiivinen kuin aktiivinen ja tapahtumia ennakoiva. Benedictus XVI oli laajasti sivistynyt eurooppalainen paavi, jonka oli vaikea tavoittaa kehitysmaissa asuvien roomalaiskato-listen todellisuutta. Feldmann väittää, että puutteistaan huolimatta Benedictus XVI on teologina kuitenkin median luomaa mainettaan parempi.

SAKU TOIVIAINEN
TEOL. TRI, HELSINKI

PAPST FRANZISKUS Mein Leben – Mein Weg. El Jesuita. Die Gespräche mit Jorge Mario Bergoglio von Sergio Rubin und Francesca Amborgetti. Freiburg im Breisgau: Herder 2013. 223 s.

Herder-kustantamo on pyrkinyt reagoimaan nopeasti esitelläkseen uuden paavin ajatuksia. *Mein Leben – Mein Weg* -teoksen argentiinalainen ensipainos *El Jesuita* ilmestyi 2010, ja Jorge Mario Bergoglion paaviksi valitsemisen jälkeen teosta on täydennetty. Sen keskeisimpänä sisältönä ovat edelleen kardinaali Jorge Bergoglion ja toimittajien käymät keskustelut; teoksessa on myös rabbi Abraham Skorkan laatima esipuhe. Kirjasta saa hyvän yleiskuvan sekä paavi Franciscuksen elämänkaaresta että hänen teologisista painotuksistaan Buenos Airesin arkkipiispana.

Paavi Franciscuksen äiti on argentiinalais-italialaista sukujuurta. Isän puoleinen suku lähti Italiasta, koska ensimmäisen maa-

ilmansodan jälkeinen Eurooppa tuntui taloudellisesti ja poliittisesti levottomalta. Jorge Mario Bergoglio, vanhin viidestä lapsesta, syntyi 1936. Perheessä korostettiin työn merkitystä, minkä vuoksi Jorgekin aloitti isänsä toivomuksesta työnteon 13-vuotiaana; 17-vuotiaana hän pääsi ammattikouluun, josta valmistui elintarvikelaborantiksi. Kardinaali Bergoglio pohtiikin keskusteluissa paljon työn merkitystä. Hän näkee sen liittyvän läheisesti ihmisarvoon: ihminen haluaa ansaita elantonsa eikä elää tukien varassa. Samalla loputon voitontavoittelu on vienyt työltä sen todellisen arvon, joka ei ole pelkkä taloudellinen hyöty. Kardinaali sanoo työn olleen niitä harvoja asioita, jotka ovat tehneet hänelle hyvää. Laboratorion paraguayalaiselta johtajalta Jorge Bergoglio oppi, miten työtä tehdään tunnollisesti. Johtaja Esther Balestrino de Careaga sympatisoi kommunisteja. Hänet sekä kymmenen muuta kansalaisaktivistia murhattiin Argentiinassa vuonna 1977.

Pian laborantiksi valmistumisensa jälkeen Jorge Bergoglio jatkoi opiskeluaan jesuiittojen seminaarisissa. Hän liittyi sääntökuntaan 1958, koska piti jesuiittoja kirkolle tärkeänä edistyksellisenä voimana. Bergoglio toivoi pääsevänsä lähetystyöhön Japaniin, mutta terveydellisistä syistä hän joutui jäämään kotimaahan. Ennen pappisvihkimystään hän opetti sääntökunnan oppilaitoksissa psykologiaa ja kirjallisuutta. Myöhemmin hän oli Argentiinan jesuiittojen esimies (1973–1979) ja sääntökunnan rippi-isä ja hengellinen ohjaaja (1986–1990). Vuonna 1992 hänet nimitettiin Buenos Airesin apulaispiispaksi ja kuusi vuotta myöhemmin Buenos Airesin arkkipiispaksi. Paaviksi Bergoglio valittiin maaliskuussa 2013.

Kardinaali Bergoglion kansainvälinen ura alkoi oikeastaan sattumalta vuonna 2001. Bergoglio joutui Vatikaanissa pidetyssä piispainkokouksessa Amerikan mantereen edustajaksi New Yorkin arkkipiispa Edward

Egan paikalle, kun tämä joutui lähemmään kesken kokouksen kotikaupunkiinsa, jossa vietettiin terroriisussa surmansa saaneiden muistojuhlaa. Kardinaali huomattiin myös paavin vaalissa. Rubin ja Amborgetti kertovat, että kun Johannes Paavali II:n jälkeen valittiin uutta paavia vuonna 2005, Ratzinger ja Bergoglio saivat ensimmäisellä äänestyskierroksella lähes yhtä paljon ääniä. Kun Bergoglio toisella kierroksella huomasi, että myös hänen kannattajissaan oli Ratzingeria äänestäneitä, hän pyysi kannattajiaan äänestämään seuraavalla kierroksella jatkuvuutta edustavaa Ratzingeria. Näin Bergoglio halusi estää vaalin pitkitymisen ja konklaavin jakautumisen.

Kun Latinalaisen Amerikan ja Karibian piispat kokoontuivat viidennen yleiskokoukseensa 2007, kardinaalista tuli julkisuuden henkilö. Hän saarnasi yleiskokouksen messussa ja sai raikuvat aplodit; monet halusivat kuvauttaa itsensä kardinaalin vieressä. Bergoglio valittiin myös ylivoimaisella äänen enemmistöllä yleiskokouksen loppudokumentin laatineen ryhmän puheenjohtajaksi.

Buenos Airesin arkkipiispana Bergogliota kannatti ennen kaikkea nuori papisto. He arvostivat hänen ystävällisyyttään, yksinkertaista elämäntapaansa ja sitoutumistaan köyhiin. Sen sijaan monet yhteiskunnan valtaapitävät suhtautuivat arkkipiispan epäillen. Kun arkkipiispa kritisoi Argentiinan kansallispäivänä argentiinalaista yhteiskuntaa vihasta, väkivallasta ja jakautumisesta, presidentti Néstor Kirchner loukkaantui arkkipiispan kritiikistä niin paljon, että siirsi kansallispäivän juhallisuksien vieton Buenos Airesista provinssiin.

Sekä vuoden 2005 että vuoden 2013 konklaavin yhteydessä nousi keskustelua kardinaali Bergoglion ja Argentiinan sotilasjuntan välisistä yhteyksistä. Keskustelu liittyy ennen kaikkea maaliskuun 1976 tapahtumiin, jolloin sotilasjuntta kaappasi vallan Isabella Peronilta. Tuolloin